

N:o 47.

Af herr Björnstjerna, angående skrifvelse till Konungen i fråga om vissa grunder för en blifvande lag om ålderdomsförsäkring.

En fråga för dagen är den om arbetares ålderdomsförsäkring. Den har behandlats af arbetareförsäkringskomitén. Öfverståthållareembetet och Konungens befallningshafvande hafva afgifvit infortrade utlåtanden. Vid riksdagen har redan motionerats om samma ämne. Det kan därför synas som det under sådana förhållanden vore öfverflödigt, att någon enskild vidare upptager frågan. Men den är vigtig, dess lösning svår. Härom vittna bland annat de skiftande meningar, som återfinnas i såväl sjelfva komitébetänkandet som i de deröfver afgifna utlåtanden. Hvarje bidrag, som är grundadt på intresse för saken, torde därför kunna göra anspråk på att blifva med välvilja mottaget och granskadt.

En principfråga, och följaktligen en fråga af vigt, är den, om ålderdomsförsäkringen skall vara *obligatorisk* eller *frivillig*. Mig synes det enda möjliga och det enda riktiga vara en på *frivillighetens* princip byggd ålderdomsförsäkring.

Hvarje obligatorisk försäkring förutsätter bidrag — och sannolikt högst betydliga sådana — från såväl stat som kommun. Man får och bör härvid icke förbise, att *påtvungna* skänker i allmänhet icke alstra tacksamhet men väl anspråk — allt större och större. Långt ifrån att i en obligatorisk försäkring se och uppskatta det *goda*, skola de, hvilka man vill hjälpa, i första rummet fästa sig vid sjelfva *tvånget* och det förhatliga i detta.

Med ett *frivilligt* sparande för ålderns och kraftlöshetens dagar åter är förhållandet ett annat. I ett sådant ligger något sjelfuppfostrande. Man litar till den egna kraften och omtanken; sjelfständighetskänslan och sjelfaktningen höjas. Egandet af en genom eget arbete

yunnen sparpennig hjälper innehafvaren att i det längsta hålla modet uppe och att vara sig sjelf nog.

Men här möter en annan svårighet: huru skall man utan tvång kunna framkalla ett allmännare deltagande? Ålderdomen och det med denna inträdande kraftaftagandet synas för de flesta vara något så aflägsset, att man ofta, för att icke säga oftast, först då kommer att tänka derpå, när det är för sent.

Då fråga är om beredande af understöd för äldre dagar, synes lifrätanstalt vara den lämpligaste formen för mottagande och förvaltande af för dylikt ändamål afsedda besparingar. Dessa anstalter och deras verksamhetssätt äro redan kända i vårt land och hafva tillvunnit sig förtroende. Hvars och ens insats förvaltas och förräntas för hans räkning. Alla insättare, som äro födda samma år, bilda en åldersklass. De öfverlevande i en åldersklass ärfva dem i samma klass, som affidit, hvarigenom de förres räntegodtgörelse ökas. De årliga insatsernas belopp i redan befintliga rätanstalter synas dock hafva uppnått sitt maximum; någon stigande och allmännare tillslutning till dem har under senare åren icke försports trots Fosterländska föreningens frikostiga bidrag. Vill man vinna en sådan — och detta är ju nödvändigt — så måste något medel finnas, som kan locka till ett allmänt och år efter år upprepadt insättande af sparade medel i dylika anstalter.

Jag ber här att få föreslå ett sätt att möjliggöra saken och att i vidsträcktare mån vinna ändamålet. En lifrätanstalt bildas under statens garanti, i hvilken hvar och en, i första rummet kroppsarbetare, inbjudes att årligen en eller flere gånger göra insats. Antag att under hvarje kvartal insättes en million kronor. Åttio procent af detta belopp användas för att på vanligt sätt bereda insättarne lifränta från en viss ålder. Återstående tjugu procent, i detta fall tvåhundrausen kronor, fördelas i premier å olika belopp (exempelvis en å 30,000 kronor, en å 10,000, två å 5,000, tio å 1,000 samt 560 å 250 kronor i hvarje kvartal). Premierna utfalla kvartalsvis, så snart nödiga uppgifter inkommit och beräkningar hunnit göras. Premiebeloppet utbetalas dock icke kontant åt den vinnande. Erfarenheten gifver nemligen stöd för antagandet, att sådana belopp i många fall skulle komma att snart nog förstöras och på samma gång förstöra den vinnande sjelf, hans arbetskraft och arbetshåg. Ändamålet, som är att bereda hjälp på ålderdomen, skulle icke heller på detta sätt befrämjas. I stället får den vinnande en mot den vunna summan svarande pension eller lifränta, som utfaller genast. Den t. ex., som vinner en premie på 5,000 kronor, får icke ut detta belopp, utan han får en *årlig* pension eller lifränta af

250 à 400 kronor, allt efter den vinnandes ålder och gällande räntefot, hvilken till honom utgår, så länge han lefver. Beträffande premierna å 250 kronor, synes dock valet böra lemnas den vinnande att *antingen* på nyssnämnda sätt få en å beloppet genast utfallande årlig pension, *eller ock* att af summan genast utfå kontant en del, högst 100 kronor, i hvilket fall återstoden, minst 150 kronor, lägges till hans öfriga tillgodohafvande i ränteanstalten för att i likhet med hans andra insatser öka den summa, på hvilken han har att från *en viss ålder* uppbära lifränta.

Hvarje gång insättning göres, afsätts tjugu procent till premier, hvilkas sammanlagda belopp och antal följaktligen alltid komma att stå i samma proportion till insättarnes antal. Enkel insats å fem kronor berättigar hvarje gång insättaren att få vara med om premiefördelning. Göres dubbel insats (10 kronor), så blir utsigten till vinst också dubbel. De åttio procenten af hvarje insats gå alltid till ränteanstalten för beredande af pension från viss bestämd ålder. Anmärkas bör, att — så framt insättning ej begynner vid för framskriden ålder — den högre räntesats, som erhålles genom uppkommande arfsvinst efter i samma åldersklass afidna, fullt ersätter de tjugu procent, som af insatserna afdragas till premier.

Då dessa insatser sålunda icke blott medföra den säkra fördelen af en efter hvars och ens gjorda insatser proportionerlig pension från och med viss uppnådd ålder, utan också lemna hvarje insättare förhoppning att för hvarje insats kunna *derjemte* vinna fördelen af en genast utgående årlig pension, så synes anledning icke saknas att hoppas på en allmännare tillslutning. Hoppet att vinna är nemligen en mäktig driffjeder. Derom vittnar mer än väl det faktum, att sannolikt många millioner kronor årligen gå till Danmark och Tyskland för inköp af lottsedlar, och detta oaktadt hoppet om vinst här bör vara betydligt reduceradt genom hvarjehanda afbränningar, såsom vinst åt egarne af dessa lotterier, afgifter till stat, provision åt kollektörer, postporton m. m., hvartill kommer fara för bedrägeri samt ovissheten och svårigheten att utfå utfallna vinster. Intet sådant skulle här förekomma. *Allt hvad delegarne insätta är och blir deras och kan icke tillkomma någon annan.* Den enda afbränning, som kan komma i fråga, är kostnad för förvaltningen. Men kommer saken att omfattas med något allmännare intresse, så synes det antagandet icke vara för djerft, att staten öfvertager förvaltningen och dermed förenade kostnader. Att emellertid förslaget icke med nödvändighet förutsätter detta för att kunna realiseras, torde lätt inses.

Kunde en eller annan af de ofvannämnda millionerna härigenom hindras att lemna landet, så vore äfven detta ett godt.

För framgången af en sak sådan som den ifrågavarande fordras dock, att ställen finnas i stort antal och spridda öfver hela landet, der insatser kunna aflemnas. Sådana finnas ock, nemligen postkontor och poststationer. Dessa äro redan postsparbankens kommissionärer och torde utan svårighet kunna blifva kommissionärer äfven åt en riksränteanstalt, sådan som den här ifrågasatta. De båda anstalterna — postsparbanken och riksränteanstalten — synas ock vara egnade för ett godt samarbete: postsparbanken uppsamlar örena, och på ränteanstalten öfverflyttas kronorna. Postsparbanken har sin särskilda förvaltning vid sidan om postverket, ehuru under dess chef; på något motsvarande sätt synes mig riksränteanstaltens förvaltning möjligen också kunna ordnas.

Jag har icke gjort erforderliga beräkningar, ej heller angifvit de detaljerade bestämmelser, som fordras för möjligheten af förslagets realiserande; jag inser ock mer än väl, att sådana icke heller kunna af Riksdagen eller något dess utskott verkställas eller medhinnas. Men det torde icke heller vara nödigt. Hos Kongl. Maj:t hvila för närvarande för vidare behandling och bearbetning arbetarekomiténs förslag och öfver detta afgifna yttranden. Lämpligast torde då vara att, om Riksdagen anser här framställda förslag, att på frivillighetens princip grunda ålderdomsförsäkring, förtjent af uppmärksamhet, anhålla, att Kongl. Maj:t ville under arbetet med frågan äfven taga detta förslag i öfvervägande.

Jag vågar därför vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte vid behandlingen af frågan om ålderdomsförsäkring äfven taga i öfvervägande här omnämnda förslag att på frivillighetens princip och på sätt närmare i motiveringen anföres grunda en lag om ålderdomsförsäkring.

Stockholm den 12 februari 1890.

O. M. Björnstjerna.